

33. 1706, 11 16
A. Ω.
DISSERTATIO MORALIS

DE
FVNDAMENTO LE-
GVM NATVRALIVM
SECYNDVM DISCIPLINAM
SOCRATIS

IN ACADEMIA IENENSI
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO IVVENTVTIS PRINCIPE ET DOMINO
DOMINO

GVILIELMO HENRICO

DVCE SAXON. IVL. CLIV. MONT.
ANGR. ET GVESTPHAL.

ET RELIQVA
AMPLISSIMI PHILOSOPHORVM ORDINIS
BENEVOLO INDVLTV

AD D. NOVEMB. CIO IOCC VI.
ERVditorVM EXAMINI SVBMISSA
A PRAESIDE

M. CHRISTIANO LOEBERO

ET RESPONDENTE
IO. GEORG. SCHELLERO
CALENSI. LL. STVD.

IENAE

LIT. VVERTHERIANIS.

DISSELTATIO MORALIS
DE
FUNDAMENTO LE
GVM NATVRALIVM
SECVNDVM DISCIPLINAM
SOCRATICAM
IN ACADEMIA HENRICI
RECTORE & AGENIFICISSIMO
GAVILLIMO HENRICO
DUCIS SAXONIAE
ANGELI QVESTIBAL
AMPLISSIMI PHILOSOPHOVM ORDINIS
M. CHRISTIANO LOEBERO
IO. GEORG. SCHILLERO
LIT. VESTRIANIS

De iudicium

inimicisq; angel sup. A. 2. §. III. 2

FX quo Legum nobiscum natarum disciplina, post ferrea illa Philosophiae scholasticae secula, nobis amœna quadam *traditio* restituta est, semper fere fuerunt, qui controuersiam disceptarunt de fundamento, in quo maxime tota huius iuris moles inniteretur. An autem omnes veram fundamenti rationem, verumque quaestionis sensum satis declararint, nos quidem in medio relinquemus, id potius operam daturi, ne in hoc ipsi offendamus, istud argumentum hac dissertatione prosequentes.

CAP. I.

§. I.

LEX generaliter definienda, *praeceptum est, iubens ea, quae facienda sunt, prohibensque contraria, coniu-ctum cum vi obligandi.* FUNDAMENTVM autem proprie id significat, quod *inim* rei est, et onus *structuram*que *impositam* sustinet: deinde quando ad interpretandas leges transfertur, notat *illud*, unde *sensus*, *vis* et *vigor* suus legi constat: vel vt planius edisseramus: *illud*, quo *posito*, *lex* consistere potest, *quoque non posito*, *lex dari* nequit.

A 2

§. II.

§. II. At vero duæ sunt cuiuslibet legis partes : primo ipsum *præceptum*, quod agenda poscit, omittendis interdicit : deinde *vis obligandi*, siue potestas legis, qua omnium, quibus lata est, obsequium sibi obstringit.

§. III. Porro singulis partibus peculiare fundamentum est.

§. IIII. Vniuerse tria sunt, quæ legem fundaminis instar sustinent: *Finis*, siue scopus, ad quem ferendis legibus obtinendum, Legislator animum intendit: *Auctoritas*, qua Legislator apud illos valet, quibus lex constituitur: et *promulgatio* denique, qua præceptum agendi aut omittendi illis, ad quos pertinet, innotescit.

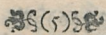
§. V. Non enim absque scopo, nec sine auctoritate Legislatoris, nec sine promulgatione lex constare potest: vicissim, posita Legislatoris intentione, et auctoritate, et promulgatione, stabilita lex est, fundoque solidata.

§. VI. Itaque *finis*, siue *scopus* Legislatoris fundamentum est ipsius *præcepti*, quod legis pars altera: altera vero pars, nimirum *vis obligandi*, nititur & *auctoritate Legislatoris*, et *promulgatione* legis.

§. VII. Sed nunc speciatim de *Legibus naturalibus*. Hæ sunt *præcepta agendi et omittendi, a DEO hominibus data, naturaliter nota, ideoque cum maxima vi obligandi coniuncta.*

§. VIII. Reperies et hic duas cuiusvis legis naturalis partes: *præceptum*, quod quasi corpus est, et *obligandi vim*, quæ animæ vices gerit.

§. VIII. Fundamentum *obligationis* aut *facultatis obligandi* partim infinita *auctoritas* est, quæ in DEO est, partim

partim promulgatio, quam quasi promulgationem dicere nonnulli malunt, qua præcepta illa naturaliter nota fiunt.

§. X. *Præcepta* vero in Legibus naturalibus, non aliud fundamentum habent, ac *finem* illum, quem omnipotens Legislator legibus his vult obrinere.

§. XI. Quamobrem qui *auctoritatem* diuinam, et legum naturalium *promulgationem* comprobat, *scopum* item Legislatoris Omnipotentis exponit, atque hæc omnia, *primis* uti vocant, *principiis* confirmat, ille dubio procul satisfacit quæstioni de harum legum fundamento. His enim legum fulcris cognitis, non potest quælibet naturæ lex non demonstrari.

§. XII. Idque an efficere possimus, nos iam periculum faciemus, commemoraturi, ut monitis suis moralibus velut digitis, verum Legum naturalium fundamentum commonstrarit SOCRATES Atheniensis, eximius ille vir, *qui*, quæ verba CICERONIS sunt, *a*, cum prudentia et acumine et venustate et subtilitate, tum vero eloquentia, veritate, copia, quam se cunque in partem dedisset, omnium Philosophorum fuit facile princeps.

a, Lib. III. de Orat.

§. XIII. Sed primum de huius Philosophia morali, philosophandique ratione, generaliter quædam dicenda sunt.

CAP. II.

§. I.

SOCRATES Atheniensis, *a*, qui anno III. Olymp. LXXVII. sexta Thargelionis mensis die, *b*, quam Græci auspiciatam habuerunt, *c*, natus, patre Sophronisco,

A 3

nisco,

nisco, *d*, lapicida, *e*, matre vero Phanareta, eaque ob-
 tricis munere functa *f*, vsus est: adolescens sese ad me-
 chanicam patris sui artem applicuerat, lapidesque scul-
 pserat: *g*: sed deinde mentem etiam ad sapientiae stu-
 dium adiciebat, idque patre haud difficulter consentien-
 te, quem Oraculum monuerat, ne filio, qui interno
 quodam, eoque altiore duce gauderet, conatus suos in-
 terdiceret. *b*.

a, cuius vitam scripsit Charpentier singulari libro, a Tho-
 masio ex Gall. in German. sermon. verso. *b*, Plutarch.
 Sympos. Lib. VIII, quaest. I. Aelian. Hist. var. L. I. c. XXV.
 Diog. Laert. de vitis Philos. Lib. II. Sect. V. *c*, Aelian. l. c.
 Diog. Laert. l. c. *d*, Xenoph. Hist. Graec. L. I. edit. Fran-
 cof. 1596. p. 449. Plat. in Euthydem. edit. Basil. 1556.
 p. 279. Laert. l. c. Suid. in Socrat. Aelian. Hist. var. Lib.
 II. c. I. *e*, Suid. l. c. Laert. l. c. *f* Plato in Theæt. p. 71.
 Suid. l. c. Laert. l. c. Aelian. l. c. *g*: Suid. et Laert. l. c.
b. Plutarch. Lib. de dæmon. Socrat. edit. Basil. 1542.
 p. 854.

§. II. Iamque ab ANAXAGORA, DAMONE et
 ARCHELAO Præceptoribus, *a*, multarum sed maxime
 naturalium rerum scientia auctus erat, *b*, cum magno
 huius studii tædio caperetur, *c*, incertaeque Philosopho-
 rum, quæ ea tempestate frequentes erant, disputationes
 de calo, origine mundi, rerum caelestium causis, euenti-
 bus et his similibus, flocci pendere inciperet, omnia theo-
 remata, quorum in pernoscendis ac dirigendis rebus hu-
 manis nullus vsus est, *d*, reiiciens: *e*: valde etiam perosus
 fallaces iuuentutis magistros, qui multum fumentes pe-
 cuniæ, adolescentes vano implebant certatim disputan-
 di studio, sed veram sapientiae viam non monstrabant.

a, Suid.

a, Suid. & Laert. c. l. *b* Plato in Phædon. p. 38. *c*, Xenoph. Memorab. L. I. edition. alleg. pag. 710. Diog. Laert. l. c. *d*, non simpliciter omnia, Diog. Laert. l. c. *e* Xenoph. l. c. Aristot. Lib. I. de partibus Animal. Cap. I. Laert. c. l. *f*, Plutarch. quæst. Platonie. num. I.

§. III. Contra vero eo laborandum esse censebat, ut homines se ipsos explorarent, humanarum rerum rationes perscrutarentur, et officia sua explerent æque ac perdiscerent. Qua de causa primus moralium in Græcia præceptor habetur. *a*.

a. Cic. Lib. V. Tuscul. quæst. c. IIII. Diog. Laert. Proœm. Lib. I. & Lib. II. Sect. V.

§. IIII. Pro pio igitur in homines, præsertim iuvenes, amore, *a*, magnaue cogitandi et differendi prudentia, *b*, totus erat in formandis mentibus humanis, iisque eam viuendi artem instillare studebat, quæ hominem a libidinum impetu vindicaret, officia humana sancte seruare doceret, omnesque vias monstraret, quæ ad quietem ferunt et tranquillitatem. Hinc omnem docendi occasionem quotidie arripiebat, et neque subselliis positus, neque certis scholæ horis constitutis, *c*, mane ad deambulationum & exercitiorum loca, deinde in forum, siquidem frequens esset, se conferebat, reliquum autem diei tempus istic degebat, vbi inter plurimos versari posset, *d*, nunquam non emolliens aut condocfaciens animos flexibiles, nec vnquam mercede cum auditoribus pacificens, quos gratis *e* docebat, liberalis vir, et sine præmio benignus.

a de quo quatuor sermones scripsit Maximus Tyrius ferm. VIII. VIII. X. XI. edit. Heins. 1607. p. 46. seqq. *b*, Plat. in Gorg. p. 307. et alibi. Diog. Laert. l. c. Confer. etiam Aristot. Lib. XIII. Metaphys. cap. IV. *c*. Plutarch. in lib. anse-
ni

ni sit gerenda respublica. *d.* Xenoph. Memorab. L. 1. p. 709. *e.* Id. ibid. p. 712.

§. V. Non autem verbis tantum, sed integerrimæ etiam vitæ exemplo, discipulos docebat. Virtute enim quantum quidem naturalis homo poterit, eminebat, iusti studiosus, *a*, voluptates pariter ac opes spernens, *b*, bello strenuus, *c*; nec in armis præstantior quam in toga, quippe vitæ etiam molestias, variam fortunam, et coniugis importunitatem, *d*, non modice ferens, sed fortiter & sapienter: nec in morte quidem fractus, cui LXXX. ætatis anno *e*, iniustissime addictus, *f* sententiam æquo animo ferebat, *g*, nec Patronum ad iudicium capitis quærebat, *h*, nec iudicibus supplex fiebat, *i*, nec opportunitate quidem e custodia egrediendi utebatur, *k*, sed liberam adhibens contumaciam, eamque non a superbia sed a magnitudine animi ductam, mortiferum illud poculum ebibebat, *l*, docens, cohortans et philosophans, eximie, *m*, dum exhalabat animam.

a. Vid. inprim. Xenoph. Memorab. Lib. I. p. 710. Plat. in Cratyl. verb. vltim. Maxim. Tyr. ferm. XXVI. p. 150 *b.* Diogen. Laert. l. c. Xenoph. Memorab. L. 1 p. 711. & 712. *c.* Diog. Laert. l. c. *d.* Id. ibid. Xenoph. Lib. de re domestica. Plutarch. lib. de ira cohæbenda. *e.* Suid. l. c. *f.* Vid. Xenoph. Apolog. pro Socrate, lt. Lib. 1. Memorab. sub init. & Lib. III. in fine. Suid. l. c. Plat. Apolog. Socrat. p. 7. seqq. Diog. Laert. l. c. *g.* Xenoph. in Apol. Plato in Phædon. Cic. L. 1. Tusc. quæst. cap. XXX. *h.* *i.* Xenoph. Mem. L. III. p. 87. Cic. l. c. *k.* Plat. in Crit. p. 17. seqq. *l.* Plat. in Phæd. in fin. *m.* Plat. ibid. Xen. Mem. Lib. III. p. 87. seqq. Plutarch. *regi Φωγῆς* in fin. Cic. l. c.

§. VI. Sed suspicionem quandam habere videtur Philosophia moralis Socratis, ideo quod ipse cum spiritu quodam

quodam familiari commercium habuisse, ad eiusque num-
tum voluntatemque se totum conuertisse dicitur *a*.

a. Xenoph. Apolog. Socrat. & memorab. L. I. & III. Plato
Apolog. Socrat. Aelian. Hist. var. lib. VIII. c. r. Plutarch.
singulari libro de dæmonio Socratis. Cicero de diuinat.
Lib. I. Maximus Tyrius serm. XXVI. et XXVII. qui inscrib.
quid sit Socratis Deus? Appuleius Madaurensis peculiari
libro de Deo Socratis. Suid. in Socrat. Diog. Laert.
loc. sæpe allegat.

§. VII. Nec enim SOCRATIS discipuli, præsertim
PLATO et Platonici dubitarunt, fuisse Spiritum quempiam
finitum, seu dæmonem, quem nos angelum nuncupare-
mus, qui semper ipsi adfuerit custos, curator, obserua-
tor, arbiter, malorum improbator, bonorum probator,
monitor. *a*. Quanquam alias Platonici mentem etiam
humanam, nonnunquam appellabant dæmonem, *b*, quod
Stoicis etiam *c* & aliis *d* solenne erat.

a Vid. Maxim. Tyrius. loc. cit. p. 155. Appuleius Madaurensis
loc. cit. edit. Elmenhorst. Francof. MDCXXI. p. 50. et 51.

b. Appuleius loc. cit. p. 49. *c*. Diog. Laert. de Vitis Phi-
losoph. Lib. VII. Sect. 1. Senec. Ep. XXXI. Conf. Iust. Lips.
manuduct. ad Philos. Stoic. Lib. II. Dissertat. XVIII. edit.
Lugdun. 1644. p. 200. seqq. *d*. de Xenocrate vid. Aristot.
Lib. II. Topic. c. II. de Menandro & Heraclito Plutarchus
quæst. Platon. quæst. 1. Vid. etiam Virgilius. Lib. VIII.
Aeneid. v. 185.

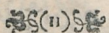
§. VIII. Alii contra, quos inter ARISTOTELES, *a*,
& CICERO, *b*, per Dæmonium SOCRATIS nequaquam
spiritum quendam separatam, sed tantum diuinantem,
SOCRATIS mentem intelligebant.

a, Vid. Aristot. Lib. de diuinat. per somn. cap. II. collat. cum
problem. Sect. XXX quæst. 1. *b*, Lib. I. de diuinat. ca-
sus

— *stus animus purusque* — *est, quod de Socrate accepimus, quodque ab ipso in libris Socraticis sepe dicitur esse diuinum quiddam, quod demonium appellat, cui semper ipse paruertit nunquam impellentis sepe reuocanti.*

§. VIII. Sed ex sequentibus rem, uti fuit, cognoscere poterimus: nimirum I. SOCRATES, quantum ad naturalium qualitatum crasin, melancholicus erat, *a*, sæpeque perditus atque pernox inconuiuens, immobilis, ore atque oculis eundem in locum directis, cogitabundus deprehendebatur, tanquam quodam secessu mentis atque animi facto a corpore. *b*. 2. Spiritum illum, quem sequebatur & laudabat, nunquam vidit: *c*. 3. Sed audiuit eius vocem, *d*, 4. non tamen vocem proprie dictam, sed tantum quasi vocem audire putauit. *e*. 5. Spiritus ille nunquam agenda iussit, sed restitit solummodo, et omittenda prohibuit. *f*. 6. Nec unquam ramen Socratem, aut qui eum consulerent, sefellisse: *g*. At vero 7. non semper respondisse, præsertim de euentibus plane ancipitibus, *h*. itidem perhibetur. Vnde satis liquet: quod si etiam Socrates sibi rem esse cum puro quodam sed separato spiritu crediderit: confer num 1. et 3. solam tamen liberioris et a consuetudine corporis sapissime abstractæ mentis efficaciam, sapientiam, virtutem et imperuestigabilem diuinandi vim intelligi debere. Conf. num. 1. 2. 4. 5. 7.

a, Vid. Arist. in Problem. Sect. XXX. quest. 1. Plutarch. in vita Lysandr. Confer etiam Lit. sequentem. *b*, quod Gellius noct. Attic. Lib. II. cap. I. refert, & Phaurini testimonio confirmat. *c*. Xenoph. Memorab. Lib. III. p. 302. *d*, Aelian, hist. variar. Lib. VIII. c. 1. *e*, Appuleius

leius Lib. de Deo Socratis p. 52. *f.* Aelian. l. c. Cicero
in verbis ad §. VIII. Lit. a. adductis. *g.* ap. Xenoph. Me-
morab. Lib. I. p. 708. Plutarch. Lib. de Deo Socratis, et
alios. *b.* Xenoph. l. c. p. 709.

§. X. Ceterum non ea docendi ratione utebatur NO-
STER, vt aut placita sua consignaret literis, *a.*, aut lon-
gas sententiarum series auditoribus prælegeret: sed qua-
estione inter colloquendum posita, auditorum sciscitaba-
tur sententiam, falsum refellens, et veritatem vna perqui-
rens, *b.*, tandemque non cohortationibus modo animos
incitabat, sed proprio etiam vitæ exemplo.

a. Plutarch. de Virtute Alexandri Orat. i. Diog. Laert. l. c.

b. Plutarch. quæst. Platon. quæst. i. Hinc se obstetricis mu-
nere fungi dicebat, non parientis, sed parturientibus
opem ferentis. Plat. in Theæt. p. 72. & 74. Conf. Plut-
arch. qu. Platon. I.

§. XI. Quamobrem in hac dissertatione id dabi-
mus operam, vt nostram elocuturi sententiam, SOGRA-
TIS, qui ante nostra certamina verum iuris naturalis fun-
damen reperit, colloquia, monita, et vitam quoque, exa-
minemus, eiusque argumenta de legibus naturalibus,
congesta, secundum insitam probandi vim in ordinem,
redigamus, nostro qualicumque iudicio ea illustraturi,
confirmaturi:

CAP. III.

§. I.

DAri autem Leges naturales, nobiscum velut natas,
SOCRATES et sapissime hortatu, et quotidie vitæ
exemplo innuebat: tunc vero cum primis euincebat,
cum HIPPIAM dissertando adigeret, vt constiteretur:

a. nosse se naturales leges, non scriptas, vbiuis locorum
B 2 eodem

eodem modo receptas, non ab hominibus latas, sed a DEO constitutas.

a: ἀγαθὰς νόμους, τῆσιν ἐν πάσῃ χώρᾳ, κατὰ ταῦτα νομιζομένους, — οἱ ἀνθρώποι αὐτὰς ἐκείνο. οἱ θεοὶ τὰς νόμους τῆσιν τοῖς ἀνθρώποις ἔθεντο.
Xenoph. L. III. Memorab. p. 807.

§. II. Nimirum, qui DEVM agnoscit omnipotentissimum CREATOREM, providentissimum CONSERVATOREM, sapientissimum et iustissimum RECTOREM: deinde hominis naturam propius inspicit, intelligendi virtutem, et voluntatis facultatem perpendit: naturales etiam instinctus sentit: atque sic finem, ad quem a CREATORE destinatus est, intelligit: ille non potest, quin esse eiusmodi leges, pro certo habeat. Hæc omnia vero noscitasse SOCRATEM, compertum habemus, atque deinceps etiam confirmabimus.

§. III. Sed ut, quo fundamine leges naturales in-niti crediderit, commonstremus, initium ab altera harum legum parte, quæ *vis obligandi* est, faciamus.

§. IIII. Quemadmodum autem cuiuslibet legi suam *obligandi vim*, partim ab *auctoritate*, partim à *promulgatione* legislatoris esse, præfati sumus: ita NOSTER hanc legum naturalium virtutem *auctoritate et promulgatione diuina* fundatam putabat.

DE AVCTORITATE DIVINA:

§. V. Primo, *esse DEVM*, id est, *esse aliquod numen infinitum, independens et perfectissimum*, sciebat et profitebatur. *a.* Quod etiam solidissimis rationibus persuadebat ARISTODEMO, quum de hoc argumento cum ipso contenderet. *b.*

a Quod

Quod non modo et vita et monitis satis ostendebat, sed Plato etiam in Apolog. praesertim p. 10. diligenter notare voluit. *b.* Apud Xenophont. Memor. Lib. I p. 725. - 728.

§. VI. Sed ne mireris SOCRATEM de DEO locutum, pluratio plurimum numero vsum esse. Eam enim dicendi formulam prisca gentilium, τὸν ἐν τῇ σοφίᾳ περιπατῶντων, *a*, ferebat consuetudo, vt et si vnum tantum summum atque infinitum DEVM esse credebant, *b*, plures tamen DEOS cum vulgo nuncuparent. *c*.

a, Ioh. XII. 35. *b*, Sic Pythagoras ἀρχὴν τῶν ἀπάντων, μονάδα. principium omnium rerum, hoc est Deum, vnitatem esse dicebat, Diog. Laert. Lib. VIII. Sect. I. Plutarch. de placit. Philosoph. Lib. I. cap. VII. Plato itidem vnum DEVM confitebatur Epist. ad Hermiam, Erast. et Corisc. in fine. it. Lib. III. de Legibus p. 543. Vid. Alcinoüs introduct. in doctrin. Platon. cap. 10. edit. Heinsf. p. 353. 354. Maxim. Tyr. Serm. I. p. 3. Et ita etiam SOCRATES vnum summum DEVM esse statuebat. Hinc enim illum non raro τὸ θεῖον, diuinum, siue *id*, quod absolute diuinum est, nuncupabat. Xenoph. Memor. Lib. I. p. 728. quod clarius testatur Plutarch. de Placit. Phil. L. I. cap. VII. his verbis: Σωκράτης καὶ Πλάτων τὸ ἐν τὸ μονοφυές, καὶ αὐτοφυές, τὸ μοναδικόν, τὸ ὄντως ἀγαθόν. Socrates et Plato vnum singularis et per se subsistentis naturæ, solitarium, vere bonum, scil. dixerunt DEVM. Quemadmodum item de Aristotele seimus, quod vnum tantum summum DEVM esse, et quidem tum numero, tum ratione vnum, statuerit. Lib. VIII. Phys. cap. VI. Lib. XII. Metaphys. cap. VIII. quem Cicero SUPREMVVM DEVM vocat, Lib. I. de Legibus et alibi. Et sic ceteri quoque prudentiores gentilium: quod Gerh. Ioan. Vossius notat de

orig. et progr. idol. Lib. I. cap. II. c. Ita tamen, vt hac in re, opinionibus maxime inter se differrent. Alii enim prater SVMVM ENS alias quoque substantias diuinas, finitæ tamen essentia credebant, variisque nominibus appellabant. Aristot. Lib. XII. Metaph. c. VIII. Maxim. Tyr. l. cit. Nec ipsi tamen, vt pote ἕως παρεδωκεν ὁ Θεὸς εἰς ἀδόκιμον ἔνν Rom. I. 28. pari de fictis illis substantiis sententia concinentes. Alii vero et inprimis Stoici, quibuslibet vulgari vsu receptis nominibus vnicum Deum indigitare volebant. Ita enim Seneca Lib. III. de benef. cap. VII. *quæcunque vobis, nomina propria Deo aptabitis, vim aliquam effectumque caelestium continentia, non errabis: tot appellationes eius esse possunt, quot munera.*

§. VII. Secundo: *diuinum numen mundum et omnia, que comprehenduntur mundo, inprimis etiam hominem, creasse, a, hacque omnia, sapientissima, omnia et presentissima providentia gubernare, b, credebat, docebat.*

a, Ταῦτα ἔγωγε προνοητικῶς πεπραγμένα, γνώμης ἔργα ἐστίν. Hæc adco provide facta a consilio, scilicet diuini numinis, vt contextus loquitur, profecta sunt. Xen. Memor. L. I. p. 716. b, Τὸ Θεῶν τοσούτων καὶ τοιούτων ἐστίν, ὡς εἶ ἅμα πάντα ὁρᾶν, καὶ πάντα ἀνέεω, καὶ πανταχῶς παρῆναι, καὶ ἅμα πάντων ἐπιμελεῖσθαι. Numen diuinum tantum ac tale (st, v) audiat omnia, et ubique adsit, et pariter omnium curam gerat. ibid. p. 718.

§. VIII. Ergo: *diuinum numen ob infinitam prestantiam, creationem et conseruationem, maxima in homines esse auctoritate, imperandi æque ac prohibendi, concludebat. a.*

a. Huc enim SOCRATES totum colloquium cum Aristodemō, ex quo excerpta dedimus, collineabat, vt Aristodemō,

demo, de cuius impietate audierat, diuinam in Legibus naturalibus auctoritatem demonstraret conf. L. c. p. 725. Addebat etiam, diuinum numen homines et beneficiis et poenis afficere posse. Ibid. p. 727. Hancque diuini numinis auctoritatem ipse ita reuerabatur, vt dictamini dæmonii sui semper morem gereret lubentissime, quippe quod diuinæ voluntatis interpretem esse putabat. Vid. Plutarch. Maxim. et Appulei. de Deo Socratis. Vsque adeo, vt capitis iniuste damnatus, ne quidem purgare se apud iudices de culpa voluerit, *ἠναρτίως γὰρ τὸ δαίμονιον*. Numen enim aduersatum est. Xenoph. L. III. Memorab. in fine.

SIC VERO DE DIVINA LEGVM NATVRALIVM PROMVLGATIONE :

§. VIII. Primo : *Optimum et sapientissimum Creatorem ad certum aliquem finem destinasse homines, ac ordinasse, agnoscebat. a.*

a. de quo fine et scopo capitibus sequentibus agetur.

§. X. Deinde : *Creatorem etiam hominibus opportunitates habilitatesque corporis et anime dedisse, vt ad scopum diuinum referri, finemque implere possent. a.*

a. Hoc etiam ostendebat Aristodemo in allegato colloquio: Quomodo scilicet non modo corporis humani constitutio admiranda, sed animus etiam ad existentiam Numinis agnoscendam, cultumque diuinum præstandum, aptus sit L. c. p. 727.

§. XI. Porro : *diuinum numen instigasse homines indito quodam naturali ad illum finem instinctu.*

a. sic e. g. τὸ ἐμφῶσαι μέγιστον πῶρον τῆς ζωῆς, μέγιστον δὲ φόβον τῆς θανάτου. quod indiderit maximum vite desiderium, maximumque mortis metum. Xen. Memorab. L. I. p. 726. Idemque de re domestica p. 839. *κατὰ τὴν εἶπας*

είναι, ὁ νόμος ἀποδείκνυσσι, καὶ ὁ Θεὸς ἐφύσεν. Atque bona esse, lex demonstrat, & Deus nature indidit. Et ibidem: εἰ δέ τις παρ' ἄ ὁ Θεὸς ἐφύσεν, ποιεῖ. Quod si quis aliud agit, quam ipsius natura Deus indidit.

§. XII. Tandem: Hominem præclara ratione a supremo Deo generatum esse, ut solus ex tot animantium generibus particeps sit rationis, a, qua Deum eiusque auctoritatem agnoscere, et habilitatem atque instinctum naturalem persentire, scopum etiam diuinum, et exinde voluntatem numinis, intelligere possit.

a ὁ Θεὸς, ὅσπερ μέγιστόν ἐστι, καὶ τὴν ψυχὴν καλλίστην τῶ ἀνθρώπῳ ἐνέφυσεν: Deus, quod maximum est, etiam præstantissimam animam hominis nature indidit. Xenoph. Memorab. Lib. 1. p. 727. et ibid. Τίνας γὰρ ἄλλως ψυχὴν πρῶτα μὲν Θεῶν, τῶν τὰ μέγιστα καὶ κάλλιστα συνταξάντων, ἠεδήσῃ, ὅτι εἰσὶ; τί δὲ Φύλον ἄλλο, ἢ ἀνθρώποι, Θεὸς δεξαπέυσει; Nam cuius alterius animalis animus deprehendit primum de Diis, qui hac amplissima et pulcerrima construxerunt, eos esse? Quod idem aliud genus, præter homines, Deos colit?

§. XIII. His talibus, naturalis promulgatio absoluitur, eaque et auctoritate diuina, naturalium legum vis obligandi nititur, secundum SOCRATEM.

ΕΠΙΚΡΙΣΙΣ

§. XIII. Et sane præclara sunt ista, si pluratiuam quidem de Deo dictionem, excipias, atque ad veritatem accommodate dicta. Nam I. si posita auctoritate et promulgatione diuina, vis illa obligandi firmis quasi compagibus consistit, contra vero absque auctoritate aut promulgatione diuina, leges naturales neminem obligare possunt, subsequitur necessitate non fallaci, auctoritatem et promulgationem diuinam esse illius obligationis verum fundamentum.

§. XV.

§. XV. Deinde II. mouere nos nequaquam potest magnum nomen HVGONIS GROTII, qui præcepta legum naturalium cum vi sua obligandi locum habitura, putabat, *a, etiamsi daremus, quod sine summo scelere dari nequit, non esse DEVM, aut non curari ab eo negotia humana.* Vnde enim præcepta naturalia, eorumue vis obligandi, si DEVS aut non esset, aut nullam rerum humanarum curam gereret?

a. de iure belli et pacis Proleg. §. XI.

§. XVI. Sed tu forsan ad actionum humanarum moralitatem, diuinam voluntatem anteeuntem, prouocare, indeque nobis dubium mouere? Verum, 1. posito, quod, si DEVS non esset, et homines tamen uiuerent, actiones ex mera sua natura morales, et per consequentiam leges naturales darentur: illæ tamen leges non possent habere veram legum rationem: non enim obsequium hominum sibi obstringere possent, nec homines vera quadam necessitate adigerentur, vt varia designare crimina dubitarent, si aut clam, aut citra ciuilibus poenæ formidinem illud fieri potuerit. 2. Sed neque tunc demonstrari vlllo modo posset eiusmodi moralitas, quæ nunc etiam, in officiis hominis erga se, et erga alios locum nequaquam habet. Aut denique 3. omnis probationis vis eo rediret, quod ob proprium, societatisue humanæ, commodum, certæ actiones essent morales.

§. XVII. Hocque modo hæc opinio non multum ab eorum placitis differret, qui ius naturale ex bello omnium in omnes in statu naturali, deriuant, nec aliarum legum originem asserunt, quam quod homines, ne mutuis bellis se inuicem laceffendo perirent, pacem

C

quæ-

quærere, coire, legesque de pacifica quadam societate, colenda condere, necesse habuerint. At vero eiusmodi conuenta non essent leges naturales, sed humana, tantum pacta, quæ nec adstringere inuitum, nec a flagitiis retrahere possent, sicubi societatis commodum foret desperatum. Quod argumentum, si DEVS volet, singulari etiam dissertatione prosequemur. Vt itaque omnino verum sit, *auctoritatem et promulgationem diuinam esse verum fundamentum obligationis*, aut virtutis obligandi in legibus naturalibus.

§. XVIII. Tandem III, hac methodo cum *auctoritas*, tum *promulgatio diuina*, positis principiis diligenter exploratis, demonstrantur. Siquidem ex existentia DEI, creatione et conseruatione, omnimoda *auctoritas* necessario fuit: atque ex naturali hominis habilitate, instinctu, cognoscendi et intelligendi facultate, *promulgatio* legum omnino innotescit. Quæ omnia in hanc enunciationem redeunt:

Ad quemcunque finem homo se a DEO destinatum esse, ex DEI cognitione, item ex naturali habitudine et instinctu, vi naturalis rationis intelligit, ad illum finem se totum componere, omnesque ex ista DEI intentione fluentes leges sanctissime obseruare, totus obligatus est.

§. XVIII. Obiicies hic fortassis: quod de naturalibus Legibus ex naturali hominum inclinatione et instinctu tuto iudicari nequeat, tum quia naturalis propensio non apud omnes sentiat aequaliter, tum quia ex aduerso concludi possit, illa quoque vitia iure naturæ aut præcipi, aut saltem non prohiberi, in quæ homines toto die, magno affectuum impetu feruntur.

§. XX.

§. XX. Sed responderetur : *Quemadmodum* I. naturalis instinctus non immediatum moralitatis criterium, liceat enim ita loqui, constituitur, quasi illæ actiones, ad quas vehementior inclinatio nos impellit, hac de causa iustæ sint : Ita II. nequaquam quælibet animi propensio aut omnis motus sanguinis hic intelligitur. Sed III. constans ille, perpetuus, nascens cum homine, et adolescens, naturæ instinctus, quem ratio humana cum notitia DEI, nec non habilitate corporis et animæ, conferre debet, tantummodo docet, ad quem finem homo a DEO generatus sit: ex istius autem finis cognitione, Leges naturales profluunt, quæ tum externas actiones dirigant, tum internas. Atque iam ad declarandum istum *CREATORIS* scopum pergitur.

CAP. III.

§. I.

Altera Legum pars sunt *Præcepta*, quæ, quod supra diximus, nituntur *scopo* Legislatoris, quem quidem Legibus suis voluit consequi. Absque *scopo* enim dari præcepta nequeunt : at præfixo quodam fine, positoque sic initio, leges condi possunt, et ad finem collinari. Cumque itaque Legislatoris scopus sit fundamentum præceptorum : quem quæso scopum aut finem optimus ac summus Legum naturalium Lator intendit?

§. II. Audies hic etiam *SOCRATEM* nostrum bene philosophantem : At vero, quod paucis præfundum est, triplicia hominis officia, erga *DEVM* nempe, se ipsum et ceteros homines, agnoscebat, *a*, triplicem ideo etiam scopum Legislatoris innuens. *b*. Primum autem et præcipuum in Legibus naturalibus esse, officiis erga *DEVM* fungi, subinde monebat. *c*.

C 2

a, & b.

a. & *b.* id quod postea ostendetur. *c.* παρα πάντων ἀνθρώπων πρῶτον νομιζέται, τὰς θεῶν σέβειν. *Apud omnes homines hoc primum pro lege habetur, Deos esse colendos.* Xenoph. Memorab. Lib. III. p. 807.

IGITUR

I. DE SCOPO LEGVM NATVRALIVM HOMINEM DEO OBSTRINGENTIVM:

§. III. Docebat SOCRATES, quod DEVS sit ens optimum et perfectissimum: *a.* quod hominem creavit sapientissime, conseruaret benignissime, regeret prudentissime: *b.* quod hunc præ ceteris animantibus anima rationali instruxerit, qua et nosse DEVM, et veneranda deuotione colere posset. *c.* Sentiebat item instinctum naturalem cum homine intus quasi natum, qui mentem adigit ad piam Numinis reuerentiam. *d.*

a. τὸ αὐτοφύες, τὸ ὄντως ἀγαθόν. *Per se subsistens, et vere bonum ens:* quod credidisse Socratem Plutarchus testatur Lib. I. de placit. Philosoph. c. VII. *b.* de quo apud Xenoph. prolixus inter Socratem et Aristodemum discursus. Memorab. L. I. p. 725. *c.* confer loca supra cap. II. §. XII. not. *a.* adducta. *d.* Quo referas, quæ ad Aristodemum dicebat: τὰς θεῶν τοῖς ἀνθρώποις δοξάν ἐμφύσαι, ὡς ἱκανοὶ εἰσιν, εὖ καὶ κακῶς ποιεῖν. *Deos hominibus ingenerasse opinionem, quod beneficiis et pænis afficere possint.* Xenoph. Mem. Lib. I. p. 727.

§. IIII. Atque exinde argumentabatur:

DEVM intendisse, vt infinita gloria sua ab homine summa obseruantia celebretur. a.
En scopum diuinum, atque earum naturalium Legum, quæ officia hominis erga DEVM præscribunt, verum fundamentum.

a. sic

a. Sic enim apud Xenoph. Mem. Lib. I. p. 726. ὅσα μεγαλοπρεπέστερον ἀξιοῖ σε θεοσπεύειν, τοσούτω μάλλον τιμητέον αὐτό. *Quanto magnificentius ens tui curam habere dignatur, tanto magis honore afficiendum est.* Et p. 722. ἐνόμιζε, τὰς θεὰς τῶν παρὰ τῶν εὐσεβεστάτων τιμὰς μάλα χαίρειν. *Existimabat Socrates, Deos imprimis honoribus gaudere, quos homines maxime religiosi ipsis haberent.*

§. V. Firmis igitur nexibus monitorum suorum compagem superstruebat. Et generalem quidem legum huc spectantium complexionem ita pronuntiabat: *Vt homo, nihil intermittens, omnem honorem DIVINO NVMINI haberet: a:* sed cunctas speciales leges hac generali contentas, iam attingere, nimis prolixum foret: nonnullas tamen ex monitis NOSTRI excerpemus: nimirum: *vt voluntati diuina homo se totum permitteret, tum equo animo laturus, si qua aduersa fortuna ipsi contingeret, b, tum ne precibus quidem quippiam a DEO exoraturus, nisi vt DEO visum fuerit. c.* Item: *vt homo externum quoque cultum, externamque rem diuinam faceret, eo tamen modo, quem NVMEN peculiari ratione significaret: d: simulque NVMEN caste adiret. e. & reliqua.*

a. *Ἐπὶ ἐν μηδὲν ἐλλείποντά κατὰ δύναμιν τιμᾶν τὰς θεὰς.* Oportet igitur nihil intermittentem Deos pro viribus honore afficere. ap. Xenoph. Lib. III. Memorab. p. 803. b. Sic, quod ipse mortem, tanquam diuino fato iniunctam lubens obierit cap. I. relatum est. c. ap. Xenoph. Memorab. Lib. I. p. 722. *ἔυχeto δὲ πρὸς τὰς θεὰς ἀπλῶς τὰ ἀγαθὰ δίδοναι ὡς τὰς θεὰς καλλίστα εἰδότας, ὅποια ἀγαθὰ εἰσι.* Precabatur Deos simpliciter, vt bona largirentur, quod Dii optime scirent, cuius-

modi res essent bonæ. d. ὡς αὐτοὶ κελεύουσιν: ut ipsimet iubeant. Id. Lib. III. p. 803. e. Id. Lib. I. p. 722.

ΕΠΙΚΡΙΣΙΣ

§. VI. Verum utique est, quod in hoc fundamento innitantur leges naturales de officiis hominis erga DEVM. Quemadmodum enim vi luminis naturalis ex Dei cognitione, item ex naturali hominis habitudine et instinctu, ceu ex veris principiis cognoscitur et demonstratur, hominem a DEO ad hunc finem ordinatum esse, *ut infinitam ipsius gloriam summa celebret obseruantia:* ita exinde omnes istæ leges optima consequentia deducuntur.

§. VII. Quamobrem cum iis consentire non possumus, qui solam hominum socialitatem iuris naturalis fundamentum esse, autumant. Præsertim, cum hoc, quod iam declaratum est, fundamentum cum legibus huc spectantibus, societate humana antiquius sit, et locum haberet, etiamsi nunquam daretur societas aut communitio hominum, sed vnicus tantum vitam ageret, latissimasque circum se solitudines haberet. Qualem fuisse ADAMVM nouimus, ante coniugis suæ creationem: Quo tamen tempore ille non exlex vixit, sed ad numinis diuini gloriam, deuotissimumque cultum ordinatus.

§. VIII. Et sane ipse PVFENDOREIVS, officia hominis erga DEVM ex socialitate directe deriuari non posse, fatetur. *a.* Vnde nonnulli aliam quandam societatem, *ἀναλογικῶς* ita vocandam, quæ inter DEVM intercedat et hominem, fundaminis loco substituant. Sed ista

ista ab antiquis etiam Philofophis memorata *b* societas, nihil aliud denotat ac *statum hominis, quo, rationis facultate prope accedens ad similitudinem DEI, legibus ipsi iunctus est:* qui status neque ipsum legum fundamentum est, neque illud fundamentum, quod monstrauimus, tollit, sed constabit potius ac confirmat.

a. L. l. de Offic. hominis et ciuis. c. III. §. XII. *ex socialitate indirecte officia hominis erga DEVM deduci possunt, quatenus vltimum firmamentum officii erga alios homines, a religione et metu numinis accedit.*

b. Plat. in Gorg. p. 326. *Θεός ἡ ἀνθρώπων τὴν κοινωνίαν συνέχει.* Cic. L. l. de Legibus: *Est igitur, quoniam nihil est ratione melius, eaque et in homine et in Deo, prima homini cum Deo rationi societas. Inter quos autem ratio, inter eosdem etiam recta ratio communis est, quæ cum sit lex, lege quoque consociati homines cum Diis putandi sunt.*

CAP. V.

§. I.

SEquitur secunda Legum naturalium classis, earum scilicet, quæ homini officia sibi ipsi debita præscribunt: sicque nunc dispiciemus:

II. SCOPVM LEGVM NATVRALIVM HOMINEM SIBI IPSI OBLIGANTIVM:

§. II. SOCRATES nouerat: 1. hominem diuini Numinis gloriæ dicatum esse. a. 2. DEVM etiam ideo hominem prouidentissime conseruare, ipsique vires et opem ad viuendum largiri. b. 3. Quin imo ipsi naturali quodam instinctu maximum vitæ desiderium, maximumque mortis metum ingenerasse. c. Atque exinde

de argumentabatur: *DIVINVM NVMEN* animo intendisse conseruationem hominis, *d*, et talem quidem, qualis vltimo fini, nempe celebranda gloria diuina, responderet. *e*.

- a*. Quod CAP. III. commonstratum est. *b*. Quod itidem Cap. III. ex Xenoph. Memorab. L. I. p. 715. et 726. probauimus. *c*. Sic enim loc. cit: τὸ ἐμφύσει μέγιστον μὲν πόθον τῷ ζῆν, μέγιστον δὲ φόβον τῷ θανάτῳ. Quod indiderit maximum vite desiderium, maximumque mortis metum. *d*. Ita etiam loc. cit. postquam de memoratis argumentis verba fecerat, τὰντα, inquebat, εἶναι σοφῶς τιως δημιουργῶς καὶ φιλοζῶως τεχνήματα: hec esse sapientissimi cuiusdam opificis, et qui procreatorum suorum vitam amaret, artificia. Et ibid. ἀμέλει καὶ τὰντα ἔοικε μηχανήμασί τιως ζῶα εἶναι βελευσαμένῳ. Nimirum hec quoque videntur illius esse artificis consentanea, qui vt existerent, siue viderent, animalia, consilio constituerit. *e*. Quod ex locutionis contextu sermonisque scopo patet.

§. III. Super hunc diuinum scopum, tanquam legum huius clasfis firmamentum, monita sua moralia sapienter construebat, legesque hoc fundamine nixas subinde commemorabat. Quarum hæc generalis amplitudine, sua ceteras complectitur: *Vt homo talem sui ipsius conseruationem, quali ad cultum diuinum maxime aptus sit, omni quaereret studio.* *a*.

- a*. Hinc apud Xenoph. memorab. L. I. p. 729. κακιστότατόν ἐστι, inquit, Φείσσειν τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν. Maxime impium est, tum corpus desiruerе, tum animam. Hicque repet. §. II. Lit. *e*. Ipsum etiam sapissime dicere solitum memorat Diog. Laert. de vitis Philosoph. L. 2. Sect. V. mirari se, quod homines seipsos curare negligere.

§. IIII.

§. III. Sequuntur nonnullæ speciales: *Ut homo corpori suo fouendo ac seruando operam impendat: a: ita tamen: ut maiorem anime curam gerat, b, tanquam partis præstantioris, c. cultui diuino magis idonea, d, et immortalis. e. Ideoque: temperanter uiuat, et a voluptatum vinculis se laxare, f. ceterosque affectuum motus et impetus reprimere. g: contra vero puriorem, corporisque consuetudine non contaminatam, uitam agere b studeat, et reliqua.*

a: ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ σώματος αὐτὸς τε ἐν ἡμέλει, τῶς τε ἀμελέντας ἐν ἐπιήκει. N. c. corpus quidem ipse suum negligenter curabat, ac si qui curarent negligenter, eos minime laudabat. Xenoph. Memorab. L. 1. p. 712. b, Ad eam corporis culturam hortabatur, quæ τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν ἐν ἐμποδίῳ, anime studium & curam non impediatur: ibid. c. et d. Vide quæ Cap. II. § XII. Lit. a. excerpta dedimus. e. Socratis de immortalitate anime effata ap. Platonem vide in Phædon. præsertim p. 28. 30. 40. 42. &c. f. τίς, αἰεβας, ἐν ἂν ταῖς ἡδοναῖς ὀφλεῦων, αἰσχροῦς διατεθεῖν καὶ τὸ σῶμα, καὶ τὴν ψυχὴν; Quis voluptatibus seruicis non turpiter affectus sit, tum corpore, tum anima. Xenoph. Memorab. L. 1. p. 729. Item, referente Diogene Laertio de Vitæ Philosoph. L. II. Sect. V. τῶς μὲν ἀλλῶς ἀνθρώπων ζῆν, ἢ ἔθουεν αὐτὸν δὲ ἐθουεν, ἢ α ζῶν. Alios homines viuere ut ederent, se ideo edere, ut uiueret. g. Quemadmodum de Socrate. AElia. Hist. var. L. VIII. cap. VII. narrat, quod semper æquo & bene moderato animo fuerit ipse; καὶ λύπης ὑπεράνω πάσης, καὶ φόβου κρείττων παντός ἀν: longe a dolore remotus, et omni metu superior. b. Sic enim, quæ ante mortem Socrates disse- ruerit, Cicero refert his verbis: qui se integros castosque seruaissent, quibusque fuisset minima cum corporibus contagio, se seque ab his semper seruocassent, essentque in cor-

D

po-

poribus humanis vitam in vitam Deorum, his ad illos, a quibus essent profecti, reditum facilem patere. L. I. Tusc. quaest. cap XXX.

ΕΠΙΚΡΙΣΙΣ

§. III. Et hæc talia non possunt nobis non placere. Si quidem, Deum conseruationem hominis, fini ultimo, quem Cap. III. exposuimus, subiunctam, intendere, ex veris principiis comprobari, et inde cunctas huius classis naturales leges deduci, liquet. Hæcque omnia non minus valerent, si vel maxime non vnquam hominum in terra societates instituta esset.

§. V. Sunt equidem, qui hominem sibi ipsi, ex naturali necessitate obligatum esse negant, hanc potissimum causam afferentes, quod si hoc sit, sibi quoque homo officia debita remittere possit, quale quid tamen de Legibus naturalibus asseri nequeat. Sed facile confutantur. Nulla enim consequentiæ vis in argumento inest, cum homo sibi non propius Legislator sit, nec ipsius auctoritate leges istæ nitantur, sed ipse ex CREATORIS voluntate sibi æque obstringatur, ac ceteris penes se hominibus. Atque ideo penes ipsum nec libertas est, negligentia et prauitati suæ indulgendi, nec facultas debita naturalia sibi ipsi remittendi. Legibus vero nihilominus firmum fundamentum est.

CAP. VI.

§. I. Tandem tertia legum naturalium classis se nobis sinit. Agendum enim est:

III. DE SCOPO LEGVM NATVRALIVM HOMINEM ALIIS HOMINIBVS OBSTRINGENTIVM:

§. II. SOCRATES porro, quemadmodum hominem, diuini numinis gloriae dedicatum agnoscebat: a: ita potentiam & vires sui similem generandi, b, naturalem etiam

etiam ad subolis cum procreationem tum educationem instinctum, *c.* sentiebat, nec non facultatem, mediante lingua aliis hominibus significandi quodcunque libeat. *d.* Facillime igitur colligere poterat: *DIVINVM NVMEN intendisse conseruationem generis humani, e.* et talem quidem qualis vltimo fini, glorie nimirum diuine, subiungeretur. *f.*

a. Quod cap. III §. III. probatum est. *b.* et *c.* ἐμψύσαι μὲν ἕρωτα τῆς τεκνοποιίας, καὶ ἐμψύσαι ἕρωτα τὸ ἐν-τέρεθρον: quod cupiditatem procreande pariter subolis ac educande indiderit. Ap. Xenoph. L. I. memorab. p. 726. *d.* τὴν γλῶτταν σημαίνειν πάντα ἀλλήλοις ἃ βεβλόμεθα: Linguam significare, quaecunque nobis inter nos significare libeat. Ibid. p. 727. *e.* et *f.* Quam argumentandi rationem supra cap. V. §. II. Lit. *d.* et *e.* monstrauiamus. Non enim verba ibidem adducta de vnus hominis, sed indefinite de hominum vita et conseruatione agunt.

§. III. Lex generalis in hunc diuinum scopum, tanquam fundamen, innixa, hæc est: *Vt homo talem totius generis humani conseruationem, qualis vltimo creatoris scopo conueniens sit, adiuet pro viribus. a.*

a. Huc enim quotidiana Socratis monita respiciebant: et ipse ἐν Ἀθηναίῳ, εἰδὲ Ἕλληνα, ἀλλὰ κόσμιον, non Atheniensis, nec Grecus, sed mundi ciuis vocari volebat, quod nempe vnus omnium Rex et Princeps Deus diuina sua lege, et iustitia vltice, hoc vniuersum regeret. Plutarch. in libro περὶ Φυγῆς p. 532.

§. IIII. Possemus multas speciales, hac generali comprehensas, leges ex monitis Socraticis recensere, iustitiamque declarare, quæ cuicunque vitæ generi, iis etiam, qui vendunt, emunt, conducunt, locant, contrahendisque negotiis implicantur, ad rem gerendam necessaria est: nisi breuitati studere, et tantum fundamina legum monstrare, animus esset.

ΕΠΙ-

ΕΠΙΚΡΙΣΙΣ

§. V. Harum vero legum scopus, quem §. II. exposuimus, non differt à socialitate, siquidem hominum communio non tantum in rem humanam esse, nostroque conducere emolumento, sed ad numinis diuini gloriam præcipue referri debet. Qui Legislatoris finis, quemadmodum veris rationibus comprobatus nobis videtur, ita in ipso leges naturales de officiis hominis erga homines innituntur solide.

Id igitur, quod promisimus, breui hac dissertatione, præstitum esse, confidimus. Quippe non tantum et auctoritate diuina, et legum naturalium promulgatione comprobata, summi Legislatoris scopus expositus, eoque principiis, quæ prima sunt in hac disciplina, confirmato, verum Legum naturalium fundamentum declaratum est: sed commonstratum etiam, SOCRATEM nostrum, licet de fundamenti vocabulo neque quæstionem posuerit, neque controuersiam cum quo disceptarit, rem ipsam tamen omnino perspexisse, suaque ad bonos mores hortamenta nequaquam in arena mobili, sed tuto stabilitatis firmamento extruxisse.

Verum enim vero, vtique tantummodo flores sunt, quos ex horto philosophiæ Socraticæ carptos, nostrarumque meditationum qualibuscunque herbulis distinctos, in hunc compegimus fasciculum, Tibi, Lector beneuole, oblatum. Vnde, quod GROTIUS cecinit, Tibi simul infufurrandum est:

— det ditior alter aristas

Pomaque: nos flores, munera parua, damus.

Sit vero, quæ vltimus Legum naturalium finis est,

SOLI DEO GLORIA.

Jwa, Diss., 1706

ULB Halle
005 360 722

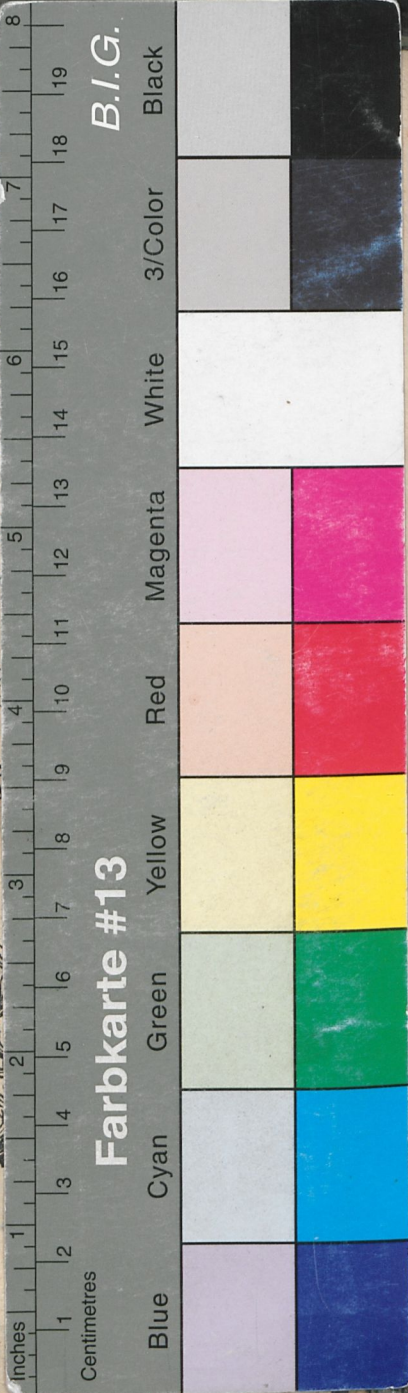
3

VD18

B.I.G.

Farbkarte #13

32. 1706, 11

16

DISSERTATIO MORALIS
DE

FVNDAMENTO LE-
GVM NATVRALIVM
SECVNDVM DISCIPLINAM
SOCRATIS

IN ACADEMIA IENENSI
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO IYVENTVTIS PRINCIPE ET DOMINO
DOMINO

GVILIELMO HENRICO

DVCE SAXON. IVL. CLIV. MONT.
ANGR. ET GVESTPHAL.

ET RELIQVA
AMPLISSIMI PHILOSOPHORVM ORDINIS
BENEVOLO INDVLTV

AD D. NOVEMB. CIO IOCC VI.
ERVDTORVM EXAMINI SVBMISSA
A PRAESIDE

M, CHRISTIANO LOEBERO

ET RESPONDENTE
IO. GEORG. SCHELLERO
CALENSI. LL. STVD.

IENAE

LIT. VVERTHERIANIS.